

3-İdeal Zaman Tanzimi ve Değerlendirilmesi

İslam'da Zaman Tanzimi- Vakti En İyi Değerlendirme Esasları

“İki şey vardır, insanların çoğu onun değerini bilmezler: Sıhhat ve boş vakit” (Hadis-i Şerif)

Hayata atılan bir kimsenin başarılı olmasında onun “zaman” anlayışının büyük önemi vardır. Zaman konusunda araştırma yapan sosyologlar ileri ve geri memleketler arasında zaman kavramının farklı telakki edildiği müşahede edilmiştir. Onlara göre ileri memleketlerde işlerin, önceden, zamana göre tanzimi ve her işin, ona tahsis edilen zaman dilimi içinde yapılması şarttır. Takvime göre hareket, hayatın disipline edilmesi, insan ömrünün azami şekilde verimli kılınması demektir.

Kur'an-ı Kerimde Zaman

Kur'an-ı Kerim üzerinde dikkatleri canlı tutmak için zamanı hatırlatan tabirleri sıkça kullanır. Her çeşit farz, vacip ve nafile namazlar zaman tanzimine de yönelik gayeler taşımaktadır. Bu açıdan, din, amirlerin büyük çoğunluğuyla, insana zamanı azami ölçüde değerlendirmeyi öğretmektedir. Hatta asıl gaye budur denilebilir.

Kur'an'ın zamanı ifade şekli:

“Zaman” lügat açısından “uzun veya kısa vakit” anlamına gelir. Kur'an, zaman yerine daha çok vakit kelimesini tercih eder ve kullanır. Bu kelime lügat yönüyle “bir iş için belirlenen zamanın nihayeti” demektir. Kur'an-ı Kerim'de zamanla alakalı gün, hafta, yıl, asır, vakit, saat kelimeleri bir fert için hangisi daha önemli ise önem miktarı kadar tekrar edilmiştir. Ferd için en ehemmiyetli gün olduğundan Kur'an'da en çok zikredilen “Yevm” yani “Gün” kelimesidir ki 475 defa zikredilmektedir. Kur'an-ı Kerim ilk sayfalarından itibaren, en son sayfalarına kadar, hiç fasıla vermeden, okuyucusuna zaman mefhumunu hatırlatmaktadır.

Arapçada “Leyl”(Gece) kelimesi güneşin batması ile, sabahleyin fecr-i sadık denilen ikinci fecrin doğuşuna geçen zamanı ifade eder. Geri kalan müddette de nehar (gündüz) denir. Kur 'an-ı Kerim'de gündüz (nehar) 57, gece (leyl) 92 kere zikredilir. Gece müddeti, yıllık olarak ele alınınca günün tam yarısı eder. Bu nedenle azami ölçüde değerlendirilmelidir.

Farz namazların mühim gayelerinden biri, Müslüman kimseye, günlük zamanı taksim ve programlama alışkanlığı kazandırmaktadır. Kıyamu'l leyl (gece kalkışı)'e Kur'an-ı Kerim önem vermektedir. Büyük İslam medeniyetlerinin parlama dönemlerini hazırlayanların hayatında gece kalkışı önemli yer tutar. Kıyamu'l leyl Peygamber Efendimiz'e (sav) farzdı fakat ümmetine nafiledir. Bu sünnet Kur'an-ı Kerim'in emridir. “Rabbin adını sabah-akşam an (zikret). Geceleyin O'na secde et. O'nu geceleri uzun uzun tesbih et.” (İnsan 26). “Geceleyin secde ederek ve ayakta durarak boyun büken, ahiretten çekinen ve Rabbinin rahmetinden dileyen kimse inkâr eden kimse gibi olur mu?” (Zümer9). Fakat daha sonra (8 ayda 10 yıl arasında değişen bir müddet sonra geldiği belirtilir). Kur'an-ı Kerim'de gece kalkışıyla alakalı hafifletmeler ifade edilmiştir. Hastalar, cihada çıkanlar gibi mazeretliler muaf tutulmuştur. Gece kalkılacak müddet en az gecenin dördte biri, en fazla dördte üçü olarak belirtilmiştir. Bu farklılık gecenin uzunluğundan dolayıdır. Kıyamu'l leyl öncelikle ibadet yani namaz ve tilavet-i Kur'an içindir. İlimle de meşgul olunabilir. Kıyamu'l leyl Kur'an-ı Kerim'de gece kelimesinin gündüz kelimesinden çok zikredilmesi ve bu emrin Peygamber Efendimize (sav)'e peygamberliğinin ilk yıllarında verilmesi önemli kılmaktadır.

Zamanla İlgili Telakki ve Tedbirler

Vicdani tedbirleri almaya telakki diyoruz. İnsanın yaşadığının şuuruna erebilmesi için, ömrünün her gününü aynı tarzda geçirmemelidir. Bazı aylar, bazı saatler diğerlerine nazaran farklı olmalıdır. Dinimizdeki mübarek aylar ve günlerle bu sağlanmaktadır. Bu farklı değerdeki aylar, günler sayesinde insanda hasıl olabilecek monotonluk kırılmaktadır. Ahirete inanan, her gününden, her saatinden hesap vermenin endişesini vicdanının derinliklerinde duyan bir kimse için zaman değerlendirmede mühim bir telakki, ömrünü içinde bulunduğu gün bilmesidir. Birçok fenalıkların kaynağı tül-i emel denilen uzun yaşama vehmi kabul edilmiştir.

İslam dini günlük zamanı üç ana maksada uygun olarak programa bağlamamızı emreder;

1- İbadet

2- Rızıkın Kazanılması

3- Hayatımızı murakabe ve tefekkür

Peygamberimizin Hayatında Zaman Tanzimi

Peygamber Efendimiz (sav) günlere göre haftalık, vakitlere göre günlük programlara tabi kılmiştir. Peygamber Efendimiz haftalık belli günlerde aynı işleri yapmaktadır. Günlük ise muvakkat işler ki bunlar önceden programlanmaksızın zuhur eden işlerdir. Bir heyetin kabulü, bir yabancıнын müracaatı, bir ihtiyacın zuhuru gibi. Bunlar imkân nisbetinde tanzime çalışılmıştır. Mutad işlerse aynı günlerde aynı vakitlerde yapılmaktadır. Her işe belli müddet vardır. O iş her gün aynı müddet içinde tamamlanmaktadır.

İslam'da Tatil ve İstirahat

Tatil kelimesi boş vakit anlamında kullanılacaktır. İslam tamamen boş geçirilecek bir vakit tanımaz. Kur'an-ı Kerim'de bize meşguliyetin değiştirilmesi suretiyle dinlenme elde edileceğine işaret edilmektedir. Buna bir nevi "çalışarak dinlenme" diyebiliriz. Müslümanlar, Yahudiler Hristiyanlar gibi tamamen "işsiz" geçirilecek bir haftalık tatil anlayışından uzak olmalıdır. Eğlencede şehvet duyma ve fitne çıkarma ihtimali halinde, nazarın haram olduğunda ittifak vardır. "İslam boş zaman kabul etmez." derken istirahatı reddeder manası çıkarılmamalıdır. Kur'an-ı Kerim'de en iyi dinlenmenin kişinin kendi evinde uyku ile olacağı beyan edilmiştir.

"Size geceyi örtü, uykuyu dinlenme (vasıtası), gündüzü de çalışma zamanı yapan Allah'tır." (Furkan 25).

"Allah sizin için meskenlerinizi huzur ve sükûn yeri kıldı." (Nahl 16).

Yasak oyun ve eğlenceler; kumar oyunları, hayvanlarla oynamak, içkili, çalgılı, kadınlı eğlencelerdir. Bazı oyunların faydalılık yani cihada hazırlık yönü galebe çalar. Bu yüzden Hz. Peygamber (sav) onları ısrarla teşvik etmiştir. Bu gruba yüzme, atma, binme, koşma ve güreş girer. Meşru eğlence fırsatları ise çeşitli merasimler, ziyafetler (sünnet, doğum, seferden dönüş, yeni meskene girme, musibetten kurtulma) ve düğünlerdir.

İslam Alimlerinde Zaman Endişesi

İslam alimlerinin zaman konusundaki müşterek telakkileri şöyledir: "Geçmiş zaman elden çıkmıştır, gelecek ise henüz gaybdadır, öyleyse mevcut olan senin içinde bulunduğun şu andır." İslam alimleri yemek zaman, insanlarla münasebet, her an meşguliyet, son nefese kadar gayret ilişkisine vermiştir. Yemek-zaman ilişkisini minimum azaltmak için, ufalayıp tirit şeklinde ekmek yemekle, normal ekmek yemek arasındaki farkı bile hesaplamışlardır. Davut et-Tai bu zamanda 50 ayet okunacak kadar fark olduğunu tespit etmiştir. İmam Ebu Yusuf ise son nefesine kadar ilmi meşguliyette bulunmuştur.

Her şey imanda düğümlenmektedir. Bu sebeple, dinimiz kuru iman ve tatbikatı olmayan ilme itibar etmemiştir. Tatbikatı olmayan ilme "faydasız ilim" demiştir. Gençliğin daha sağlıklı, daha verimli kılınması için zamanla ilgili bazı prensipler şunlardır.

- 1- Gençliğe zaman şuuru verilmelidir.
- 2- Yıllık, aylık, haftalık, günlük planlar yapma, bu planlara uyma.
- 3- Gecenin değerlendirilmesi ayrı bir mesele olarak ele alınmalı, uyku miktarı iyice öğretilmelidir.
- 4- Yaş safhalarına göre kazandırılması gereken telakki ve alışkanlıkları tespit etmelidir.
- 5- Ebeveyn gençlik devresi üzerinde dikkatle durmalı, problemleri tespit edip ısrarla üzerine gitmelidir.

Zaman çok değerlidir

Hayatta başarılı olmuş bütün insanlar gibi bugünün işini yarına bırakma hastalığına karşı savaş aç!
Bugünün değerini anlamadan yarını bekleyen insanlar, dünün geçtiğini ve yarının belki de hiç gelmeyeceğini düşünemiyorlar. Onun için hayatın her anının hakkını vererek dolu dolu yaşa! Ve doğumunla ölmeye başladığını aklından çıkarma! 5 şey gelmeden 5 şeyin kıymetini iyi bilelim! Bir hadiste Efendimiz (sas) şöyle buyurur: "Beş şey gelmeden beş şeyin kıymetini iyi bil!

- 1- İhtiyarlık gelmeden, gençliğin,
- 2- Hastalık gelmeden, sıhhatin,
- 3- Fakirlik gelmeden, zenginliğin,
- 4- Ölüm gelmeden, hayatın,
- 5- Meşgul olmadan boş zamanın kıymetini bil."

Zaman İsrافی

Nasıl ki yemede, içmede, yatmada, konuşmada israf hara sayılmış; cismani zevkler mevzuunda da israf ve aşırılıklar, insanı, dünyevi- uhrevi bir kısım mahrumiyetlere maruz bırakabilir. Yemekte israf günah, suda israf günah, hatta ibadet ü taat için abdest almada suyu fazla kullanma günahtır. Bu hususlarda ölçü, sadece ihtiyacı giderme olmalıdır. Bu açıdan bu türlü durumlarda dengeyi kaybetme ve israfa girme ahirette önemli bir kayıp vesilesi olabilir.

Kulluk sürekli sorumluluk demektir ve oldukça zor bir meseledir. Ömür nihayet 60-70 senedir; başladığı gibi biter... sonra dönüp bir gün size sorarlar, ne kadar yaşadınız? Kur'an'ın ifadesiyle: "bir gün veya bir günün parçası kadar" deyiverirsiniz. Zannediyorum hayatı israf edenler ötede geriye bakıp çok utanacak ve "Allah Allah! Meğer ömür denen şey bir damla imiş; biz Allah'ın bize verdiği o imkanları hep o damlanın içine sıkıştırmış, deryayı damlada hapsetmiş ve güneşi zerrenin içinde öldürmüştüz" deyip inkisarla iki büklüm olacaktır. ...Bizim için dezavantaj yanlardan birisi, günümüzde pek çok çürük insan olduğundan, bazılarımız hep çürüklere bakıp "çok şükür bende sağlam yanlar var" deyip teselli olmamızdır. Oysaki, ortada Sahib-i Hakikat tarafından verilen ölçüler var. Ayrıca, ibadet ü taat, takva, zühd, incelik açısından hep üstümüzdekilere bakacağımıza, hep aşağıdakilere bakıp teselli aramaktayız.

Zaman Nerede Harcanırsa Hakkıyla Değerlendirilmiş Olur?

Belli bir plan ve proje yapmak hayatınızın düsturu olmalıdır. Plansız bir hayatında bütün gayretlere rağmen çok güzel bir netice verdiği görülmemiştir. Sürekli bir hesap verme şuuru içerisinde geçirilen hayatın sahibinin bu konuda çok titiz ve dikkatli davranması çok doğal ve en doğrusudur. Faydalı bir ilimle uğraşmak ve bilgimizi artırmak, insanlara faydalı olma yolunda gösterilen çaba ve gayret için harcanılan vakit de boşuna geçirilmiş bir vakit değildir. Allah'ı anmak ve onun kâinata serpiştirdiği harikuladeliikleri tefekkür hususunda harcanan zaman boşun aksine çok değerli ve dolu dolu geçirilmiş zamandır. Yeterince çalışma ve gayretten sonra hak edilen ve Kur'an'ında tavsiyesi olan dinlenme uyku içinde geçirilen vakit insan için gerekli bir şarj dönemi olduğundan boşuna değildir. Çoluk çocuğun rızkının helal yoldan temini hususunda geçirilen vakit boşa geçirilmiş bir vakit değildir.

Zaman Kılıçtır; Sen Onu Kesmezsen O Seni Keser

Büyük sahabi Abdullah bin Mesud (ra) "Üzerine güneşin battığı ve ömrümün eksildiği ancak amelimin artmadığı bir güne duyduğum pişmanlık kadar, başka bir şeye pişmanlık duymadım." Derken zamanın kıymetini ifade eder. Büyüklerimiz bu yüzden "Vakit nakittir." Diyerek zamanın kıymet ve ölçüsünü veciz bir şekilde anlatmışlardır. Şimdi bize düşende onların bu gayretlerini boşa çıkarmama adına bu hazineyi en ideal şekilde kullanmanın yollarını bulup öğrenme ve bu şekilde ebedi mutluluğa ulaşmak olmalıdır. İnsana akıldan sonra verilen en değerli nimet zamandır. Zaman sessiz bir testeredir. Basit bir insan zamanını nasıl öldüreceğini, değerli bir insanda nasıl kazanacağını düşünür.

Zamanın değeri...

Bir yılın değerini anlamak için, sınavını veremeyen bir öğrenciye sor.
Bir ayın değerini anlamak için, erken doğum yapmış bir anneye sor.
Bir haftanın değerini anlamak için, haftalık bir derginin yayıncısına sor.
Bir günün değerini anlamak için, altı çocuğunu doyurmak zorunda olan bir ameleye sor.
Bir saatin değerini anlamak için, sevgilisiyle buluşmayı bekleyen aşığa sor.
Bir dakikanın değerini anlamak için, trenini kaçırmış bir yolcuya sor.
Bir saniyenin değerini anlamak için, kazadan kıl payı kurtulmuş bir kişiye sor.
Bir salisenin değerini anlamak içinse, olimpiyatlarda gümüş madalya almış bir atlete sor.

Her gün hesabına 86400 dolar (saniye) yatırılıyor yalnız önceki günden sonraki güne hesabın aktarılmıyor ve her akşam ne kadarını kullandığına bakmadan hesabın kapatılıyor. Bu banka: zaman bankası hesabını en güzel yatırımlarla sonsuzluğa köprü yapmanız dileğiyle hayırlı zamanlar.